

Сі слова, Кажу, ясно вказують за закінчення¹. Після того літописець дописав ще закінчення австрійських планів Данилової родини, котре забув розповісти на своїм місці. Дальше, мабуть, до нього не належить.

Таким чином, Галицький літопис, чи повість про галицький мятеж, обіймає разом п'ятдесят літ. З них останніх десять описано рівночасно з подіями², перших сорок — ретроспективно. Можна думати, що перемога Данила над Ростиславом, розпочата битвою під Ярославом в серпні 1245³, власне, й піддала гадку авторів описати всю трудову дорогу, перебуту Романовичами від їх гіркокого сирітства до повної перемоги. Так, мабуть, треба розуміти й загальний настрій повісті. Йї епіграфом можна б поставити слова римського поета: *Olim haec meminisse iuvabit* — «колись се приємно буде згадати!» Пригоди, невдачі і гіркі поневіряння Романової родини описані спокійним, погідним тоном. Автор певний доброго кінця сього всього, і ті прикрі перипетії викликають в нім не сумні, не гіркі рефлексії, а почуття вдовolenня, що люди в найгірших обставинах не зневірилися, не спроневірилися, не втратили духу і серця — і добилися вкінці свого!

Малого Данила виводить його дядько потайки поночі з його отчини — і тікають на божу ласку, «не знати куди бігти». Нічого, «Бог їм помічник»! Малий Данило плаче, що бояри виганяють його матір з Галича, і пробує втяти мечем тивуна, який його розлучає з нею⁴. Сей спомин викликає, очевидно, тільки погідний усміх на обличчі автора, що бачить того Данила наверху його слави й могутності.

З усеї великої батьківщини Романовичам дали тільки мініатюрну Камінецьку волость — дарма, бояри їх батька таки їх не виріклися, пішли з ними і до Камінця й зробили там парадну стрічу своїм «отчичам» і Романовій княгині. Коли Лешко скликав волинських князів — виганяти з Галича узурпатора Володислава, Данило з своєї Камінецької волості прийшов з більшим полком, ніж його хитрун-кузен Олександр з захопленого у нього Володимира або його брат Всеволод з Белза, «бо всі бояри великі його батька були з

¹ Старий видавець Іпатського літопису прикладав ці слова до дальшого оповідання про Романа Львовича, але, я думаю, зовсім хибно!

² Приблизно рівночасно, треба розуміти. Напр., в оповіданні про похід Данила на ятвягів прикінці 1253 р. (с. 549) читаємо, що двір ватажка Стекинта і його околиця, спустошена тоді, «до нині пусто стоять». В сім Данилові воювали перекопятися, коли воювали в тій самій околиці і спалили Стекинта двір зимою 1254/5 р. (с. 553). Описувався похід 1253 р., вивчать, уже в 1255 р.

³ Обґрунтування свх дат в «Хронології», с. 31—2.

⁴ Іпат., с. 481, 486, 487.

ним». І коли траплялось йому не одно прикре зносити від роззухвалених галицьких олігархів — «одного разу, коли він веселився на пиру і когрийсь з тих безбожних бояр залив йому лице з чаші», а він стерпів то, «аби колись Бог їм то нагородив», — автор знає, що ся надія не була марна, і ті «мятежники землі» з часом злизали те, що тоді розлили¹.

Не орієнтуючись добре в хронології тих далеких часів, мабуть, з тої причини рішив автор оповідати події в їх зв'язку і розвою, а не по рокам. Затримав сей порядок оповідання й пізніше, коли ввійшов в часи ближчі, де міг доволі докладно датувати події, і навіть вкладаючи в свою повість чужі оповідання, датовані роками в оригіналі, як напр., повість про «Калецьке побоїще», і так само, мабуть, про Батиїв похід, він опускає роки і заступає своїми звичайними означеннями — «в тоже лѣто» тощо. Посилається в тім на приклад візантійських «хронографів» — «Хронографу нужна есть писати все и вся бывшая: овогда же писати в передняя (забігати вперед), овогда же воступати в задняя, — чътый мудрый разумѣть». Натомість обіцяє дати хронологічну таблицю до свого оповідання в кінці: «Числа літ тут не писали сьмо, пізніше впишемо: по антиохійським соборам, по олімпіадам, грецькими численнями, римськими висикостами², як Евсефій Памфілів й інші хронографи описали від Адама до Христа: всі роки спишемо, розрахувавши назад»³. Можемо собі представляти таку табличку в тім роді, як в старому літописі розчисляються роки князювань; але, мабуть, тої таблички він так і не зробив. Його ж манера зосталась потім прикладом для тих волинських літописців, які продовжували його повість.

Хронологічні означення, котрими автор заступає роки в своїм оповіданні, як ми вже почасті бачили, дуже загальні — особливо улюблені «в тоже время», «в таже лѣта», «в таже лѣта времени минувшу». Одного разу він розшифровує значення сеї фрази: «въ таже лѣта, или преже или потомъ» — почасті перед тим, а почасті потім; отже, дає розуміти, як загально треба розуміти таке означення. Таке ж загальне значення у нього слів «по тѣхъ же лѣтѣхъ», що можуть, на перший погляд, виглядати як означення дуже довгої перерви. Часом загнавшись і занадто відбігши від

¹ Іпат., с. 488, 459.

² *Високостомъ*, вар. *высикостомъ*, *bissextilis (annus)* — рік, що має 366 днів.

³ Іпат., с. 544.

відбігши від початку подій, автор зазначає поворот назад стереотиповим «мы же на преднее возвратимся».

Досить легко, таким чином, взагалі беручи хронологічну послідовність подій, автор, з одного боку, пильнує зазначити загальні лінії в розвою тих справ, що його займають — упадку і відродження Романової династії та їх держави, а з другого — спинити увагу читача і запечатати в його уяві яскравіші, гарніші, як б сказав, естетичніші епізоди з цього розвою. Дуже мало принотовує він фактів відокремлених, які не стоять в зв'язку з його головною темою; зрікшись хронологічної схеми, він свідомо вирікся і завдань літописця-річника, який ставить своїм завданням передати пам'яті потомства всі важніші події. Він не записує ні подій з чужих країв, ні фізичних явищ, ні так люблених звичайно літописцями подій з церковного життя. Перед нами дійсно не літопис, а повість в повнім значенні слова, як ті нами вище розглянені київські воїнські повісті XII в., тільки в небувалім — після «Повісті временних літ» — розмірі: цілого півстоліття. З цього боку вона становить дуже інтересне явище, унікат нашої літератури. Вона свідомо ставить собі літературні, навіть — як я висловився — естетичні завдання: можливо живо і глибоко, емоціонально закріпити в уяві читачів постаті своїх головних героїв і найбільш чулі, героїчні, взагалі ефектовні ситуації — на протязі цілого півстоліття, заховані в тих кругах «вірних бояр». В протиставленні до «невірних», «безбожних» олігархів галицьких, хоче звеличати їх автор і передає потомству, поруч діл самих князів, подвиги і заслуги членів сих родів, батьків і родичів, чим послужили вони династії в її тяжкі часи.

Відповідно тому ціла манера повісті сильно імпресіоністична. У автора зовсім нема того любування в широкім, багатім, многословнім стилі, який нас чарує в повісті про Ізяслава, найкращій дружинній повісті XII в. В галицькій повісті більше нервового пафосу «Слова о полку Ігоревім», його нахилу до окремих, яскравих, імпресіоністично взятих образів. Коли вона многословна, то се не з любові до широкого, гладкого оповідання: автор підбирає, ниже слова на слова, епітет на епітет, стараючись збільшити, поступенувати враження, як пізніший Іван Вишенський. Пильнуючи висунути, підчеркнути, спинити увагу на найбільш важнім, а звести на другий план обставини побічні, уводні, він широко вживає дієприкметникових конструкцій. Се його спеціальність. На місце координації, яка панує в тій же повісті про Ізяслава, тут панує субординація, особливо за поміччю улюбленого автором *dativus absolutus*, третьої відміни діє-

прикметника: «времени минувію», «собравшю Рюрику Пловци и бившимся има весь день» і т. д. В інших літературних пам'ятках ся конструкція вживається більш спорадично; наш же автор користується нею незвичайно багато, як найкращим засобом прагматичного оповідання¹, і доводить часом до безконечного нагромадження дієприкметників, що становить спеціальну прикмету його стилю, який стає через се незвичайно штучним і непрозорим, але дістає не раз певну ритмічну каденцію². Вона нагадує вище наведе-

¹ Аналіз його дієприкметникових (причасникових) конструкцій в згаданій праці О. Макарушки. Автор підтримує гадку, що тенденція до партципціальних конструкцій — се «добуток неவில்ничого наслідования мови взорів грецьких». Виходить при тім з порівняння з сучасною народною мовою і не досить рахується з вислідами моговікової еволюції мови. Але се цілком ясно, що нахил автора Галицького літопису до багатих дієприкметникових конструкцій повинен оцінюватись як максимум книжного характеру, який ми маємо в наших старім письменстві.

² Для прикладу наведу кілька таких характеристичних вірців:

Сидящимъ же имъ в думъ
и хотящимъ огнемъ зажеши
милостивому Богу вложившу во сердце Васильку изъйти вонъ,
и обнажившу мечъ свой играя на слугу королева,
иному похвативши щитъ играючи,
невѣрнымъ Молибоговичемъ узрѣвшимъ се
страхъ имъ бысть отъ Бога, рекъшимъ,
яко совѣтъ нашъ раздрушися,
и побѣгшимъ имъ яко оканьны Святополкъ (508).
Не дошедшимъ же воемъ рѣкы Сяну,
сосѣдямъ же на поля вужитися,
и бывшу знаменію сяце надъ полкомъ:
пришедшимъ орломъ и многымъ ворономъ —
яко оболуку велику играющимъ же птицамъ,
орломъ же клекъшущимъ,
и плавающимъ крылома своими
и воспромѣтающимъ на воздузь,
якоже иногда и николи же не бѣ (532).
Стрѣльцемъ же стрѣляющимъ,
оружникомъ же не бывшимъ съ ними,
прибѣгшимъ же имъ к воротомъ и смятшимся,
и прыбѣгшимъ же у ворота,
друзни же нарвернушася,
многимъ же летѣвшимъ друг на друга,
бѣ бо ледъ ползокъ (с. 552).

Такі місця досить відбивають від неримованого нагромадження дієприкметникових речень, які теж стрічаються в повісті, але може сильніше потерпіли при пізніших переробках. Напр.:

По убьенъ же герцоковъ, рекомого Фридриха,
бився одолъ королеви угорьскому
и убьенъ бысть отъ своихъ бояръ во брани,
мятежю же бывшу между сильными людьми
о честь и о волость герцокову убьеного,
о землю Ракушьску и о землю Штирьску,
королеви же угорьску риксу и королеви чъшьску бьющимся о мою (544).

ний фрагмент епосу про Мономаха, і можливо, що подібні поетичні твори служили взірцем для автора повісті, який взагалі місцями таки явно пильнує ритмічних форм для надання своєму оповіданню сильнішого естетичного враження. Таке, напр., се класичне місце, нахтнене, очевидно, якоюсь воїнською повістю, досі не вказаною в оригінальній формі:

Одинъ же воинъ управи десъницю свою,
иземъ рогатицю ис пояса своего,
далече вергъ срази князя ятвяжского с коня своего
и летящу ему до земль
изъиде душа его съ кровью во адъ (552).

Або сі характеристичні клятви на «льстивого» Жирослава:

Князю же обличившу Жирослава, изгна ѿ отъ себе,
якоже изгна Богъ Каина отъ лица своего,
реку: проклять ты буди, стена и трясыйся на земли,
якоже раздвиже земля уста своя
прияти кровъ брата твоего!
Такоже и Жирославъ раздвѣже уста своя
на господина своего. —
Да не будетъ ему пристанька во всихъ земляхъ,
в Рускихъ и во Угорскихъ,
и не в кихже странахъ!
Да ходитъ шатаяся во странахъ,
желание брашна да будетъ ему,
вина же и олу по скуду да будетъ му,
и да будетъ дворъ его пустъ,
и в селъ его не будетъ живущаго.
Оттуду выгнанъ идяше ко Изяславу —
бѣ бо лукавый льстѣць наречень,
и всихъ стропотливее и ложъ пламянъ —
всеименитый отцемъ добрымъ.
Убожьство возбраняше злобу его,
лъжею питашесе язкъ его,
но мудростью возлажаше вѣру на лжу,
красящесе лестью паче вѣнца,
лжеименѣць — зане прелщаше
не токмо чужихъ, но и своихъ возлюбленыхъ,
имѣннѣ ради ложъ (499).

Може бути, що і в інших місцях належить шукати певної ритмічної каденції, напр.:

исполчивша же коньники с пѣшци поидоста с тихостью на брань,
серце же ею крѣпко бѣ на брань,
и устремлено на брань (533).
оставившу все именьне свое и тако прииде Угры,
и прииде к Судиславу — Судиславу же тогда будущю во Угрѣхъ.
Судислав же поимася, прииде королеви Андрѣви
и возведе короля угорского Андрѣя,
и прииде же король Андрѣй в со сыномъ Бѣлоу
и со другимъ сыномъ Андрѣмъ ко Ярославу (509).

Тут можуть бути сумніви і вагання, що мусить уважатись випадковим, а що наміреним. Безсумнівний зате загальний нахил автора до образовості, до естетичності чи «ізукрашености» виразу. Він любить у гарних епітетах, в яскравих виразах, в поетичних цитатах. Цитує св. письмо («писание», «книги»), залюбки наводить відти різні афоризми, «притчі», слова мудрості — не чисто церковної пошожности, то подає від себе, то вкладає їх в уста героїв:

«Данилови же рекшу, якоже писанне глаголетъ: "Мьдлѣй на брань страшливу душу иматъ"» (511).

«Словутного пѣвца Митусу, древле за гордость не восхотѣвшу служити князю Данилу, разранено аки связаного проведоша, сирѣчь яко сказа Приточникъ: "буестъ дому твоего сокрушиться, бобръ и волкъ и язвѣць [борсук] снѣдаться" — ся же притчею речена быша» (528).

«Якоже пишеть во книгахъ: "Нѣсть в силѣ брань, но в Божѣ стоить побѣда"».

В однім місці маємо зацитований вже вище афоризм про лєсть, з іменем Гомера, правдоподібно, зачерпнений з якоїсь антології (досі, одначе, не викрито джерела сеї цитати, хоч вона дуже цікавила дослідників нашої старої письменности й культури):

«О лєсть зла есть, якоже Омиръ пишеть: "до обличенья сладка есть, обличѣна же зла есть, кто в ней ходитъ, конецъ золь прийметь! О злѣе зла зло есть"» (513)

Сей вираз «злѣе зла», чи то зачерпнений з сею цитатою, чи незалежно від неї перейнятий, автор потім нераз уживає («О злѣе зла лєсть татарская!» «О злѣе зла — златомъ ослѣпи очи свои!»).

В іншій місці зацитована гра слів з хронографії Маляли, з приводу вилуви ріки Скірта в Едесі: «яко инде глаголять: „Скырть рѣка злу гру сыгра гражаномъ“, тако и Днѣстръ злу гру сыгра Угромъ» (див. нижче). На взірєць сього, очевидно, автор укладає на іншій місці подібну «притчу» про нічну біду, яка впала на Белз, в цілім ряді таких «притч», зібраних тут:

«Въ субботу же на ночь поплєнено бысть около Белза и около Червена Даниломъ и Василькомъ, и вся земля поплєнена бысть. *Бояринъ боярина плѣнившє, смердъ смерда, градъ града*, якоже не остатися ни единой веси не плѣненъ, еже притчею глаголють книги: "не оставлєшюся камень на камени. Сяю же ночь варичють Белжанє злу ночь — сѣя бо нєчь злу игру имъ сыгра, повоеванъ бо бяху преже свѣта"» (494).

Подібне, таке характеристичне для автора, і ще більше нагромадження «притч» бачили ми вище в характеристиках Жирослава.

Як взірці афоризмів, вложених в уста різних осіб, що виступають в повісті, можуть послужити отсі:

«Выйде. Філа дреале прегордый, надѣяся объяти землю, потреби-ти море, со многими Угры, рекшу ему: "Єдинъ камень много корньцевъ избиваетъ", а другое слово ему рекшу прегордо: "Острый мечю, борзый коню — многая Руси" [аби мині гострий меч та борзый кінъ — багато (положу) Руси] (492).

«Соцкый Микула рече: "Господине! не погнетши пчель меду не вѣдаты!"» (509).

«Данилови же рекшу: "Подобаеть воину устремившуся на брань или побѣду прияти или пасти ся отъ ратныхъ"» (515).

«Онъ же [Данило] отвѣщавъ рче имъ: "Милость получисте, пакы же сего не сотворите, да не в горьшая впадетел!"» (518).

«Хотѣвшимъ имъ стати въ тѣсныхъ мѣстѣхъ, узрѣвъ же князь Данило възопивъ и рече имъ: "О мужи воинстии! не вѣсте ли, яко крестьяномъ пространство есть крѣпость, поганымъ же тѣснота — держядьє [чаща ліси] обычай есть на брань!"» (539)

«Рѣша Прузи Ятвяземъ: "Можете ли древо поддеръжатн сулицами и на сию рать деръзнути?"» (540)

Сим замилюванням до афоризмів, глос, метафор повість виразно входить в ту течію гномічної поезії, якої найбільш характеристичний, спеціальний взірєць дає «Моление Данила», котре нижче з сього становища — як найбільш характеристичний приклад сеї гномічної поезії, що видимо цвіла у нас, — буде розглянений на сторінках сеї історії, хоч територіально ся пам'ятка, може, з'явилась і поза Україною. У нашого автора се замилювання в'яжеться з загальним любуванням його в образівім, мальовничім, не просто описовім, як у авторів київських повістей, а метафоричнім способі вислову. Вище ми бачили такі мальовничі образи, як сцена смерті ятвязького ватажка, як образ Каїна-Жирослава. Оповідючи про похід угорського короля на Галич в 1230 р. автор, очевидно, свідомо, для сильнішого контрасту грандіозного наступу і мізерної неудачі, замість якої-небудь побожної паралелі (як зробив би церковник), прибирає своє оповідання в біблійні фарби і вирази і дає таку парафразу з пророка Ісаї:

Галицький літоп., с. 507:

Ісаї гл. 36:

«И възопи посолъ [угорський] гласомъ великимъ и рече: "Слышите словеса великаго короля угорьского: "Да не уставляеть васъ Дьмыянь глаголя: "Изьемля изыметъ на Богъ"» Ни да уповаеть вашъ Даниль на Госюда глаголя: "Не имать предати градъ сесь королеви угорьскому"».

«И ста Рапсакъ, и возопи гласом великимъ іудейски и рече: "Слышите словеса царя великаго, царя ассирийська — сія глаголетъ царь: «Да не прельшавтъ васъ Езекия словеса — не можетъ избавити васъ! И да не глаголетъ вамъ Езекия, яко избавитъ вы Богъ и не предастъ ся градъ сей въ рудъ царя ассирийська"»¹.

¹ Я казав вже давніше сю паралель, в III т. «Історії України», с. 48.

Описуючи останнє опанування Галича Данилом, автор в таких фарбах дає контраст настроїв галицьких людей і галицьких олігархів:

«Подъехавшу же ему подъ городъ и рече имъ: "О мужи градстии, доколь хошете терпѣти иноплеменихъ князий державу?" Они же восклинувше рѣша, яко "Се есть держатель нашъ Богомъ даный!" И пустишася яко дѣти ко отцю, яко пчелы к матицѣ, яко жажущи воды ко источнику. Епископу же Артѣмью и дворскому Григорью возбраняюще ему, узрѣвшима же има, яко не можета удеръжати града, яко малодушна, блюдяшася о преданьи града, изыдоста слезными очима и ослабленомъ лицемъ и лижуща уста своя, яко не имѣюша власти княженю своего, рѣста же с нужею: "Прииди, княже Давило, приими градъ!" (517).

Хоч важкувато в стилі, але в малюнку зовсім не зле, треба признати!

Поруч таких більших і заокруглених образків, що виступають лише подекуди, ми майже на кожному кроці стрічаємо дрібніші мальовничі рисочки, риторичні фігури і просто словесні викрутаси, котрими автор «прикрашує» своє оповідання, старається оживити його і зробити не монотонним — те, чого не боялися автори київських повістей. Наведу кілька прикладів; не маючи на меті вичерпувати весь сей декоративний інвентар:

Галицький олігарх Доброслав їде до князя «з великою гординою», «во одной сорочыцѣ, гордящу, ни на землю смотрящу, Галичаном же текущимъ у стремени его» (525).

«Злий воїник» ятвязький Скомонд описується такими рисами:

«Бѣ вольхвъ и кобникъ [чародій] нарочить, борзъ же бѣ яко и звѣрь, пѣшь бо ходя повоева землю Пиньскую¹ [и] иньи страны — и убьень бысть нечестивый и глава его взотъкнена бысть на палъ» (531).

Під Калішем їде перестрілка, описана в таких гіперболічних рисах:

«Идущю же каменню со забралъ яко дождю силну» стоящимъ имъ в водѣ, дондеже сташа на сусъ наметаномъ камений» (504).

Подібно описується оборона ляхів з засіки від ятвягів:

«Ляхомъ же крѣпко борюще и вулицами мечюще и головнями яко моляня идяху, и каменье яко дождь с небеси идяше» (538).

Пригода Андрія дворського розповідається в такій формі:

«Андрѣвн же дворському сердце крѣпко имущю, нездравие же тѣло его обдержаше и руцѣ, потекшу же ему въ ратные [серед неприятеля] копие упусти и замало не убьень бысть» (539).

¹ Порівняйте ці речення з виразами фрагмента поеми про Кончака.

Як вірці риторичних висловів можуть послужити —
Прмова Лешка до Андрія угорського про Романовичів:

«Нынѣ же изгнанне бысть на нихъ, нынѣ же идемъ и вземша предавъ
имъ отчство!» (482).

Мирослав і Демян рапортують Романовичам:

«Предалъ Богъ врагы наша в руку ваю!» (502).

На военній раді «рѣша мужи браннии:

«Ти еси король, голова всимъ полкомъ! Аще насъ послеши наперед
кого, непослушно есть [не буде послуху]. Вѣси бо ты войничьскій чинъ,
на ратехъ обычай ти есть, и всякій ся тебе устрашитъ и убоится.
Изъиди самъ напередъ!» (551).

Там же на закид Данила:

«Злъ створилъ мв еси» — дворський виправдується: «Не язъ, не
хотѣнне мое, но злое ны створилъ посоль: не взнесъ слова права нам!»
(553).

В битві під Ярославом

«копьемъ же изломившимся яко отъ грома трясноение бысть, и отъ
обонхъ же [сторія] многи падше с коней и умроша, и вини уязвени
быша отъ крѣпости ударения копѣйного» (533).

В іншій битві Данило ледве вирятувався

«милостивому Богу безъ язвы изнесъшу и изъ ратныхъ, якоже отъ
конѣца остроты мечевыи шерстьи претятъ на стегнѣ коня его» (512).

Судислав, попавши в неволю,

«во злато премѣнися, рекши, много злата давъ избавися» (487) і под.

Як словесні викрутаси, як я їх назвав вище, напр., мож-
на вказати уживання улюблених паралельних виразів, зв'я-
заних зрівнянням «рекше», «рекомый», що становить одну
з характеристичних ознак стилю сеї повісті:

колымагы, рекше станы (486, 538 й ін.).

горы Кавокасьскыя, рекше Угорьскыя (499).

рикъ рекомый король угорьскый (507, 554).

крижевникомъ Темпличемъ рекомимъ Соломоничемъ (517).

вся окрестная веси рекомаыя околная (547).

зажгоша колымагы своя, рекше станы, во день воскресення, рекше
недѣлю (538).

Стрічаються форми, очевидно, умисно скомпоновані не-
звичайно, напр.:

Бѣ храбръ и в величѣ чести *умертъ* (509).

Имѣй службу нашу! (505).

Хотѣнне твоє у тебе есть (537) і под.

Вірці сього украшеного стилю авторіві дали передусім,
очевидно, книжні твори. Він був, як на свій час, людиною
дуже очитаною — не тільки в церковних книгах, але і в
світській книжності, якої міг доступити. Святе письмо було

першим і основним джерелом його літературного виховання; ми бачили цитати звідти і алюзії без цитат, явні наслідування біблійного стилю, і студії в сім напрямі вкажуть, без сумніву, ще багато місць, нав'язаних Біблією, особливо гномічними і героїчними її частями. Але поруч них він залюбки звертається також і до інших аналогічних писань, користає, очевидно, з антологій типу «Пчолы» і з воїнських повістей, котрі, очевидно, служили йому взірцями стилю, форми і змісту оповідання — добору тем і провідних ідей. Ми бачили сю цитату його з «премудрого Хронографа», котру можна було б поставити епіграфом цілого його твору: «Добродѣянья въ вѣкы святятся!» Се та ідея, яка проводить ним на протязі цілої його праці: закріпити і передати вікам добрі діла, в розумінні героїчних, політичних, а передусім — воєнних подвигів. Один з дослідників нашої старої книжності вказав отсе місце т. зв. «Єллинського Хронографа», стилістично зближене з наведеною вище історичною декларацією нашого автора: «Хронографу нужда есть писати еликоже есть: кый убо царствовалъ царь отънележе бысть нарѣченъ царь — льпо есть убо чтушему лѣтняя списания количество смотрити мимотекущихъ лѣтъ, а не точію о преписанныхъ царствахъ»¹. Щось подібне дійсно могло стояти в пам'яті нашого автора. Але поруч того він, очевидно, йшов також і за взірцями світської дружинної повісті і героїчної поезії. Деякі писання він навіть включив в своє оповідання, відповідно їх доповнивши або переробивши. Така київська повість про Калецьке побоїще, розглянена вище, котру він доповнив оповіданням про Данила з усних переказів. Далі — повість про Батиїв погром, котрою ми займемось далі. Повість про замучення в орді князя Михайла Чернігівського і його боярина Федора — передана в скороченні. Можливо, що під декотрими оповіданнями лежать також книжні повісті і навіть документи. Автор, напр., каже, що мав перед очима умову угорського короля з Романом Даниловичем про австрійську спадщину, але всього не списав «за множество» (нижче, с. 175).

Стилістичне споріднення деяких його епізодів з героїчною поезією, з тою славою Романові і уривком епопеї про Мономаха, котрі були вложені потім чиеюсь рукою у вступ сеї повісті, і, очевидно, ніяк не можуть уважатися твором нашого літописця, вказане було вище. Тут належить іще з цілою силою піднести споріднення духове, ідеологічне. Се цікаво, і повинно бути підчеркнене, що автор — такий

¹ А. Поповъ, *Обозръніе хронографовъ*, с. 69. Пор. вище.